

УДК 332.14:352

Ю. Глущенко

БЮДЖЕТНИЙ МЕХАНІЗМ В УПРАВЛІННІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІЙ

Розглянуто теоретичні основи організації бюджетного механізму в Україні. Досліджено стан функціонування його складових підсистем у напрямі бюджетного забезпечення територіальних громад. Запропоновано та обґрунтовано напрями удосконалення бюджетного механізму як головного важеля забезпечення соціально-економічного розвитку територій.

Ключові слова: бюджетний механізм, бюджетна політика, міжбюджетні трансферти, середньострокове планування, програмно-цільовий метод.

Одним із актуальних питань бюджетної політики держави залишається питання фінансового забезпечення розвитку територіальних громад, що потребує, насамперед, удосконалення механізму управління бюджетними коштами. Сучасний фінансовий стан більшості територіальних громад не забезпечує надання населенню високоякісних і доступних адміністративних, соціальних та інших послуг на відповідних територіях. Дотаційність 5419 бюджетів місцевого самоврядування становить понад 70%, 483 територіальні громади на 90% утримуються за кошти державного бюджету [1]. Здійснення постійної фінансової підтримки через районні бюджети малочисельних територіальних громад із використанням системи дотацій вирівнювання є обтяжливим для державного бюджету та стримує розвиток малих міст і великих селищ.

Стратегічними у цьому напрямі є заходи забезпечення доступності та якості публічних послуг, розподілу повноважень, фінансового забезпечення, передбачені Концепцією реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [2].

З огляду на це, реалізація основних напрямів бюджетної політики України у 2015 р., визначених проектом закону, передбачає комплексне використання програмно-цільового методу та інтеграції складових середньострокового бюджетного планування у бюджетному процесі на місцевому рівні; зарахування до доходів місцевих бюджетів, що не враховуються під час визначення обсягу міжбюджетних трансфертів, частини податку на прибуток підприємств та податку на доходи фізичних осіб; уніфікації і стандартизації адміністративних та соціальних послуг, реалізації права територіальних громад на об'єднання тощо [3].

Дослідженню теоретичних основ бюджетної політики приділяли увагу у своїх працях такі відомі українські вчені, як: Й. Бескид, О. Василик, І. Запатріна, О. Кириленко, Ц. Огонь, В. Опарін, Т. Лебеда, К. Павлюк, Г. Старостенко, В. Федосов, Н. Хижа, С. Юрій та інші.

Дослідники розглядають низку проблемних питань щодо теоретико-методологічних основ організації бюджетного механізму, водночас проблема удосконалення складових бюджетного механізму щодо забезпечення належного територіального розвитку в Україні потребує постійних досліджень та удосконалень.

До невіршених частин загальної проблеми належать питання удосконалення організації бюджетного механізму з метою ефективного економічного розвитку територій в умовах глобалізації.

Метою статті є дослідження проблемних питань організації бюджетного механізму та обґрунтування пропозицій удосконалення функціонування його складових в напрямі поліпшення соціально-економічного розвитку територій.

Для досягнення поставленої мети вирішувалися такі завдання:

- розглянути теоретичні основи організації бюджетного механізму;
- виявити негативні тенденції функціонування бюджетного механізму в напрямі бюджетного забезпечення розвитку територіальних громад;
- розробити практичні рекомендації стосовно забезпечення ефективного функціонування бюджетного механізму в напрямі соціально-економічного розвитку територій.

Світова фінансова глобалізація та інтеграція України до ЄС вимагають модернізації та застосування нових концептуальних підходів до управління бюджетними коштами, що є важливою умовою соціально-економічного розвитку територій. Ключовим при цьому є формування ефективного бюджетного механізму, що відповідатиме вимогам бюджетної політики та інтересам суспільства.

Сучасні реалії бюджетного процесу показують випадки не своєчасного затвердження та неповноцінного виконання бюджетів, суперечності та неефективності бюджетного законодавства, розбалансованості бюджетів, невиконання норм Бюджетного кодексу про розподіл понадпланових надходжень, збільшення фіскального навантаження на економіку і комплекс похідних макроекономічних проблем [4].

У цьому випадку відрегульований і ефективний бюджетний механізм може мати значний позитивний вплив щодо справедливого розподілу між бюджетами та пріоритетними сферами економіки країни.

У науковій літературі існують різні підходи до визначення поняття “бюджетний механізм”. У широкому розумінні, бюджетний механізм – це сукупність способів і форм організації бюджетних відносин, що застосовуються суспільством з метою вирішення соціально-економічних проблем розвитку країни [5].

Відповідно до визначення енциклопедії фінансів, бюджетний механізм є складовою частиною фінансового механізму, представлений сукупністю видів і форм організації бюджетних відносин, специфічних методів мобілізації та використання бюджетних коштів, принципів планування та фінансування, умов і методів здійснення фінансового контролю [6].

Відомий український учений О. Василик вважає, що бюджетний механізм – це практичне використання бюджету для здійснення фінансової політики держави [7]. С. Юрій та Й. Бескид трактують його як сукупність певних видів бюджетних відносин, специфічних методів мобілізації та використання бюджетних коштів [8]. На думку В. Федосова, бюджетний механізм розглядають у широкому розумінні як систему встановлених державою форм і методів організації бюджетних відносин [9].

Структура бюджетного механізму передбачає застосування великої кількості видів, форм, методів, важелів та інструментів, які можна об’єднати у відповідні підсистеми: забезпечуючі (використовуються під час прогнозування та бюджетного планування); оперативні (у процесі виконання бюджетів); ретроспективні (на заключних стадіях бюджетного процесу) [10].

До забезпечуючої підсистеми належать нормативно-правове забезпечення, бюджетне: прогнозування, програмування, регулювання, нормування. До оперативної – оподаткування, неподатковий механізм мобілізації доходів, кошторисне фінансування,

бюджетне: інвестування, дотування, кредитування, резервування. Складовою ретроспективної підсистеми є бюджетна звітність та бюджетний контроль.

Розглядаючи вплив кожної зі складових підсистем бюджетного механізму на стан соціально-економічного розвитку територій, важливим є з'ясування їх ролі, дослідження проблемних питань взаємодії та визначення шляхів усунення.

Важливою складовою бюджетного механізму України є прогноз, що є науково обґрунтованим висновком про майбутні події, перспективи розвитку процесів, можливі наслідки управлінських рішень [11].

Останнім часом положеннями Бюджетного кодексу визначено правові основи для розробки середньострокового бюджетного прогнозу, завдяки чому органи місцевого самоврядування при складанні місцевих бюджетів мають змогу ефективніше планувати видатки у середньостроковій перспективі.

Водночас існують і прогалини, що характеризуються відірваністю від загальнодержавного планування, викривленням змісту окремих елементів (наприклад, досить часто програмно-цільовий метод застосовується з некоректно обраною системою показників результативності, систематично бюджетна резолюція дисонує із вмістом розробленого бюджету) [12].

Реалізація програмно-цільового методу через відсутність достатньої нормативно-правової бази та бюджетної стратегії середньо- і довгострокової перспективи не враховує наслідки і ризики у використанні бюджетних коштів та прийнятті управлінських рішень. Практика свідчить, що існує низька якість виконання бюджетних програм, пов'язана з значною їх кількістю (600 – 800), дублюванням (майже 20% від об'єму), частковим фінансуванням через обмеженість фінансових ресурсів (у 2011 р. з 450 бюджетних програм місцевого рівня – 70% профінансовані лише на 80 – 85%, 15% – на 40 – 60%, 10% – не профінансовані взагалі) [13].

Невизначеність стратегії соціально-економічного розвитку та існування безлічі відокремлених та нескоординованих програм знижує ефективність використання бюджетних коштів, призводить до значних фінансових втрат суспільства [14]. Зокрема, недосконалість методології планування та бюджетної політики в напрямку міжбюджетних відносин призводить до зменшення частки доходів місцевих бюджетів у зведеному бюджеті до 23,8%, збільшення трансфертів до 52,4% і створення штучної дотаційності бюджетів (483 територіальні громади на 90% утримуються за кошти державного бюджету) [15, 16]. Щоб безумовно потребує удосконалення процесу бюджетного регулювання.

Прийнятий у 2001 р. Бюджетний кодекс встановив єдиний порядок та механізм функціонування бюджетного процесу; здійснив раціональний розподіл витрат, закріпивши дохідні джерела між різними типами бюджетів; визначив формульну систему трансфертів між державним бюджетом та місцевими бюджетами, створив систему цільових субвенцій на соціальний захист. Водночас система бюджетного регулювання не спрямована на узгодження ключових питань у галузі бюджету та оподаткування між рівнями державної та місцевої влади. Свідченням тому є зниження у 2013 р. рівня перерозподілу ВВП через місцеві бюджети України на 0,7% та збільшення частки вилучення до державного бюджету України з місцевих бюджетів на 19,9% [17]. Безумовно це негативно позначається на забезпеченості територіальних утворень, розробці ефективного та раціонального механізму розподілу централізованої фінансової допомоги.

З метою стабілізації такої ситуації необхідним є здійснення оперативного управління, що є комплексом заходів, які проводяться на основі оперативного аналізу

конкретної фінансової ситуації [18]. В адміністративно-командній економіці розробка і впровадження нових фінансових важелів і нормативів проводилася дуже повільно (нормативів розподілу прибутку, норм амортизаційних відрахувань, тарифів відрахувань на соціальне страхування тощо). І тому, в сучасних умовах актуальною стала проблема пошуку альтернативних методів управління і впливу на суб'єкти господарювання, зокрема нових методів мобілізації та перерозподілу фінансових ресурсів.

Водночас дисбаланси податкової системи України створюють нерівномірні податкові навантаження та, як результат, призводять до збільшення тіньового сектора економіки, ухилення від оподаткування, зменшення податкових надходжень [19]. Стан розвитку системи місцевого оподаткування позначається відсутністю ефективного правового поля; великими затратами місцевих бюджетів зі справляння місцевих податків і зборів; відсутністю правових механізмів у органів місцевого самоврядування щодо запровадження на своїй території власних податків і зборів; нерозвиненістю. З прийняттям Податкового кодексу України з 2011 р. структура місцевих податків і зборів скоротилася з 14-ти до 5-ти. Зарахування до їх складу єдиного податку спричинило підвищення питомої ваги у структурі доходів загального фонду місцевих бюджетів до 8,6% [20]. Проте аналогічні показники зарубіжних країн сягають майже 60% дохідної бази місцевих органів влади в Німеччині, 48% – у Швейцарії, 38% – в Італії, 45% – в Австралії, 44% – у Норвегії [21].

Проблемами оптимізації неподаткових надходжень є відсутність чіткої регламентації відносин у сфері непрямого оподаткування, не прогнозованість, низька ефективність підприємств комунальної форми власності [22]. Такий стан призводить до поступового зменшення їх обсягу у місцевих бюджетах України. Наприклад, у 2013 р. спад становив 4,0% порівняно з попереднім роком [23].

Тоді як належне функціонування бюджетних установ територій потребує відповідного бюджетного фінансування, адже соціально-культурні установи практично не мають додаткових надходжень грошових коштів для розвитку. Проте кошторис як спеціальний документ виділення коштів на утримання закладів, установ і організацій, виконання певних програм і реалізацію певних заходів не стимулює та призводить до залишкового методу фінансування [24]. Характерними ознаками сучасного стану кошторисного фінансування, обумовленого нестачею бюджетних коштів, є недосконалість нормативно-законодавчої бази, фінансування не в повному обсязі, завищення потреб бюджетних установ. Як наслідок, складнощі щодо покращення інформаційної бази, комп'ютерного забезпечення тощо [25]. Це, своєю чергою, обмежує фінансову автономію бюджетних установ та розвиток платних послуг і виконання робіт за договорами з підприємствами та організаціями на платній основі. В умовах обмеженості доходів місцевих бюджетів існує форма бюджетного забезпечення у вигляді дотування.

Дотація (від лат. *dotatio* – дар, пожертва) – доплата з державного бюджету задля збалансування бюджетів нижчих рівнів; різновид субсидії [26]. Визначення єдиних правових і організаційних норм та фінансово-бюджетних механізмів формування доходів і видатків бюджетів адміністративно-територіальних одиниць країни, їх вирівнювання за критерієм відповідності повноважень та фінансових ресурсів, здійснюється перерозподілом коштів за допомогою трансфертів. Відповідно до Бюджетного кодексу України, міжбюджетні трансферти поділяються на: дотацію вирівнювання; субвенції; кошти, що передаються до державного бюджету та місцевих бюджетів із інших місцевих бюджетів; додаткові дотації [27]. Практика надання бюджетних трансфертів свідчить про

їх перевагу над власними фінансовими ресурсами, обмеженість фінансової самостійності, створення залежності розвитку економіки та соціальної сфери, що негативно позначається на стані соціально-економічного розвитку територій. Так, власними доходними джерелами покривається не більше 50% витрат місцевих бюджетів [28], частка трансфертів у доходах місцевих бюджетів у 2013 р. збільшилась на 6,6% (або становила 52,4%, із них 48,1% – дотація вирівнювання) [29]. Тоді як, світовий досвід доводить, що неефективність державних прямих дотацій і субсидій має бути змінена новими методами державної інвестиційної політики, основаної на принципах пріоритетності, ефективності та швидкої окупності.

Бюджетними інвестиціями є видатки з державного та місцевих бюджетів, які спрямовуються на фінансування державних цільових програм економічного, науково-технічного, соціального розвитку, програми розвитку окремих регіонів, галузей економіки, фінансування інвестиційних проєктів та придбання частки акцій чи прав участі в управлінні підприємством [30]. Проте, в Україні на сьогодні повністю відсутня чітка організаційна система руху та контролю за використанням централізованих державних інвестиційних коштів. Механізм розподілу коштів у позабюджетних і галузевих державних фондах залишається непрозорим, організаційно складним, не забезпечує відбору найефективніших проєктів і не має елементів чіткої економічної відповідальності за прийняті рішення [31]. Державне інвестування має концентрувати фінансові ресурси в галузях, що виробляють кінцеву продукцію, мають значний експортний потенціал, забезпечують швидкий обіг капіталу та стабільні бюджетні надходження.

Не менш важливою складовою, у мовах обмеженості фінансових ресурсів, є кредитування бюджету, що означає операції з надання коштів з бюджету на умовах повернення, платності і терміновості [32]. До кредитів із бюджету належать: бюджетні позички та фінансова допомога на поворотній основі. Практика свідчить, що у 2013 р. обсяг наданих із державного бюджету кредитів становив 6,0 млрд грн, або лише 40,9 % річного плану, а обсяг повернутих кредитів – 5,5 млрд грн, або 45,6 % [33]. За даними Державної казначейської служби України, за 9 місяців 2013 р. із коштів єдиного казначейського рахунку надано позик на покриття тимчасових касових розривів на загальну суму 37,4 млрд грн і середньострокових позик на – 2, 5 млрд грн [34]. Тоді, як з лютого 2014 р. надання останніх практично не відбувається, незважаючи на критичну ситуацію, наприклад за 7 місяців 2014 р. бюджет міста Кременчука Полтавської області за доходами, що враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, недовиконано на 39 млн грн (16,4% до розрахункових показників Мінфіну). Тож, є підстави стверджувати про неповноцінну реалізацію функцій цієї складової бюджетного механізму.

Окрім кредитування, особливе місце серед інструментів бюджетного розподілу займає бюджетне резервування. Бюджетні резерви – це фонди непередбачених витрат, які створюються у відповідних бюджетах для безперервного фінансування запланованих у бюджетах заходів за умов зниження доходів, чи у разі фінансування непередбачених невідкладних витрат [35].

Резервний фонд бюджету не може перевищувати 1% обсягу видатків загального фонду (див. Бюджетний кодекс України, ст. 24). Рішення щодо необхідності створення резервного фонду місцевого бюджету приймає відповідна рада. Резервний фонд може використовуватися для фінансування невідкладних витрат у національному господарстві, соціально-культурних та інших заходів [36]. Як свідчать фактичні дані з огляду на складну

економічну ситуацію в Україні, прийняттям законодавчих актів щодо економії бюджетних коштів та недопущення втрат бюджету у 2013 р. на базах та складах регіонів накопичено регіональних матеріальних резервів лише 33% від обсягу, передбаченого номенклатурами [37]. Найменший їх обсяг у Житомирській, Херсонській областях та м. Києві (2%). Місцеві резерви сформовано в середньому на 37,6% від запланованого обсягу. При цьому знос конструкцій, споруд, обладнання та інженерних мереж досяг критичної межі – 50 – 70% і має тенденцію до зростання. Що знову є невтішним прогнозом для здійснення управління на місцевому рівні.

І нарешті, що стосується ретроспективної підсистеми, зокрема її складової обліку та звітності, доцільно зазначити наступне. Запровадження інформаційних технологій, формування належної облікової політики, нормативно-правової бази, адаптованої до міжнародних норм та вимог, удосконалення методології, потребує система обліку як фактор реальності та ефективності управління бюджетом у сучасних умовах. Реформування в Україні, що здійснюється відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України “Про затвердження стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007 – 2015 роки” № 34 від 16.01.2007 р. відбувається дуже повільно або й взагалі існує лише на папері [38].

Досягнення повноти обліку та звітності, своєю чергою, потребує посилення контролю за цільовим витрачанням бюджетних коштів.

Оцінка ефективності роботи органів місцевого самоврядування щодо використання бюджетних коштів дає змогу своєчасно запобігти можливим проблемам, пов'язаним із забезпеченням виконання бюджетних програм, а результати оцінки їх ефективності та моніторингу, є підставою для прийняття рішень про внесення в установленому порядку змін до бюджетних призначень поточного бюджетного періоду, відповідних пропозицій до проекту бюджету на плановий бюджетний період та до прогнозу майбутніх періодів [39].

Практика свідчить, що низька якість фінансової, бюджетної та податкової дисципліни призводить до нецільового використання державних коштів, махінацій з їх вилучення, вивезення капіталів за кордон та легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом. Так, протягом 2011 р. інспекційними підрозділами органів земельних ресурсів виявлено 43,2 тис. порушень земельного законодавства, унаслідок чого, до адміністративної відповідальності притягнуто 18,4 тис. громадян та посадових осіб, на яких накладено штрафів на суму 4,9 млн грн. Втрати бюджету, внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок, використання не за цільовим призначенням, зняття ґрунтового покриву без спеціального дозволу, становили 117,7 млн грн [40]. А це, своєю чергою, дає підстави стверджувати про посилення бюджетного та муніципального контролю.

Висновки

Підсумовуючи зазначене дослідження, доцільно наголосити, що стан забезпечення соціально-економічного розвитку територій безпосередньо залежить від якості організації та особливостей функціонування бюджетного механізму. Вирішення проблемних питань належного бюджетного забезпечення територій потребує, по-перше, удосконалення нормативно-правового забезпечення відносин між центральним і місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування з питань розвитку регіонів на основі угод. По-друге, ефективність бюджетного прогнозування, середньострокового планування та програмування потрібно досягати шляхом розроблення системи

моніторингу тенденцій та механізму пріоритетності відбору бюджетних програм. По-третє, система бюджетного регулювання повинна бути націлена на збалансування місцевих бюджетів, створення дієвої системи стимулювання, забезпечення принципу самостійності та ефективності фінансового вирівнювання. По-четверте, стратегія податкової політики держави має бути направленою на підвищення податкового потенціалу громад шляхом перегляду системи галузевих пільг, зниження кількості податків і часу на їх адміністрування за одночасного розширення бази оподаткування. По-п'яте, з метою досягнення ефективності кошторисного фінансування, доцільним є скорочення кількості головних розпорядників коштів та упорядкування і раціоналізація мережі підвідомчих установ. По-шосте, досягнення економічного ефекту державного інвестування доцільно здійснювати на основі співфінансування, оптимально розподіливши фінансові зобов'язання між центральною, місцевою владою та приватними інвесторами. По-сьоме, необхідно відновити кредитування бюджетів у напрямі надання середньострокових бюджетних позичок. По-восьме, з метою досягнення ефективності використання бюджетних коштів, необхідними є розробка та впровадження необхідних загальних та спеціальних нормативно-правових актів з бюджетного контролю.

Щодо перспектив подальших розвідок у цьому напрямі, то вони полягають у дослідженні зарубіжного досвіду з питань здійснення бюджетного контролю ефективності використання коштів територіальних громад.

Література

1. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [Електронний ресурс] : Розпорядження Кабінету Міністрів Україна № 333-р від 01.04.2014 р. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.
2. Там само.
3. Проект Основних напрямів бюджетної політики на 2015 рік [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>.
4. Бюджетна політика в Україні в умовах ризиків сповільнення економічної динаміки [Текст] : [аналіт. доп.]. — К. : НІСД, 2012. — 25 с.
5. Куценко Т. Ф. Бюджетно-податкова політика [Текст] : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / Т. Ф. Куценко. — К. : КНЕУ, 2002. — 256 с.
6. Енциклопедия финансов [Текст] / под ред. М. Г. Назарова. — М. : Финстатинформ, 1995. — 785 с.
7. Василик О. Д. Бюджетна система України [Текст] : [підручник] / О. Д. Василик, К. В. Павлюк. — К. : Центр навчальної літератури, 2004. — С. 44.
8. Юрій С. І. Бюджетна система України [Текст] : підручник / С. І. Юрій, Й. М. Бескид. — К. : НІОС, 2000. — С. 28.
9. Юрій С. І. Фінанси [Текст] : підручник / [С. І. Юрій, В. М. Федосов, Л. М. Алексеєнко та ін.]; за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. — К. : Знання, 2008. — С. 517.
10. Куценко Т. Ф. Бюджетно-податкова політика... — 256 с.
11. Єріна А. М. Статистичне моделювання та прогнозування [Текст] : навч. посіб. / А. М. Єріна. — К. : КНЕУ, 2001. — 170 с.
12. Щодо оптимізації процесів бюджетного прогнозування та планування в Україні [Електронний ресурс] : аналіт. зап. — Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1089>.

13. Огонь Ц. Програмно-цільовий метод та ефективність бюджетних програм / Ц. Огонь // *Фінанси України* [Текст]. — 2009. — № 7. — С. 21—27.
14. Запатріна І. В. Програмно-цільовий метод бюджетного планування у контексті стратегічного та середньострокового планування / І. В. Запатріна Т. Б. Лебеда // *Фінанси України* [Текст]. — 2006. — № 10. — С. 22—27.
15. Бюджетний моніторинг: аналіз виконання бюджету за 2013 рік [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ibser.org.ua>.
16. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні...
17. Бюджетний моніторинг...
18. Кириленко О. П. Фінанси (Теорія та вітчизняна практика) [Електронний ресурс] : навч. посіб. / О. П. Кириленко. — Режим доступу : <http://studentbooks.com.ua/content>.
19. Бюджетний моніторинг...
20. Вікіпедія [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org>.
21. Зайчикова В. В. Місцеві фінанси України та європейських країн [Текст] / В. В. Зайчикова. — К. : НДФІ, 2007. — 299 с.
22. Братушка Е. С. Проблеми та динаміка неподаткових надходжень у доходах бюджету України [Електронний ресурс] / Е. С. Братушка, С. В. Кононець, А. В. Корнєєв. — Режим доступу : <http://conference.nuos.edu.ua>.
23. Бюджетний моніторинг...
24. Словник бюджетної термінології [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.hohlopedia.org.ua>.
25. Матросова В. О. Проблеми фінансування бюджетних організацій на основі кошторис / В. О. Матросова // *Науковий вісник Херсонського державного університету* [Текст]. — 2013. — № 2. — С. 94.
26. Вікіпедія...
27. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://radnuk.info/komentar/bydjet/593-glava1/16014-31-.html>.
28. Консультативна підтримка реформи місцевих бюджетів [Електронний ресурс] : остат. звіт / Світовий банк. — Режим доступу : www.minfin.gov.ua/file/link/316392/Final_report_QCB.
29. Бюджетний моніторинг...
30. Затоцька Т. Г. Бюджетні інвестиції в реальний та людський капітал як інструмент впливу на соціально-економічний розвиток країни / Т. Г. Затоцька // *Наукові праці НДФІ* [Текст]. — 2008. — № 42. — С. 87—99.
31. В умовах кризи інститути спільного інвестування найбільш ефективні [Електронний ресурс] : інформ.-аналіт. огляд Дирекції Інституту розвитку економіки України. — Режим доступу : <http://ireu.org.ua/2014/04/25/v-umovah-kryzy-investuvannya-efektyvni>.
32. Бюджетний кодекс України...
33. Бюджетний моніторинг...
34. Казначейство України забезпечує своєчасне здійснення видатків місцевих бюджетів [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/publish/article/198274>.
35. Вдовенко Л. О. Фінанси [Електронний ресурс] / Л. О. Вдовенко, Н. М. Сушко, Н. Д. Фаюра. — Режим доступу : <http://ebooktime.net>.

36. Куценко Т. Ф. Бюджетно-податкова політика [Електронний ресурс] / Т. Ф. Куценко. — Режим доступу : <http://studentbooks.com.ua>.
37. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2013 році [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.mns.gov.ua>.
38. Хомка В. М. Напрями удосконалення бухгалтерського обліку в бюджетних установах / В. М. Хомка // Зростання ролі бухгалтерського обліку в сучасній економіці [Текст] : зб. тез та доп. І Міжнар. наук.-практ. інт.-конф. (21 лютого 2013 р., м. Київ) / відп. за вип. Б. В. Мельничук. — К. : ТОВ “Всеукраїнський інститут права і оцінки”, 2013. — С. 204.
39. Методичні рекомендації щодо здійснення оцінки ефективності бюджетних програм [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.gada.gov.ua>.
40. Виговська Н. Г. Місце державного фінансового контролю в системі регулювання земельних відносин / Н. Г. Виговська // Зростання ролі бухгалтерського обліку в сучасній економіці [Текст] : зб. тез та доп. І Міжнар. наук.-практ. інт.-конф. (21 лютого 2013 р., м. Київ) / відп. за вип. Б. В. Мельничук. — К. : ТОВ “Всеукраїнський інститут права і оцінки”, 2013. — С. 434.

Yu. Hlushchenko

BUDGETARY MECHANISM IN MANAGEMENT OF SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF TERRITORIES

The theoretical foundations of the budget mechanism in Ukraine are described. The state of functioning of its component subsystems towards supporting budgets of territorial communities is examined. The directions to improve the budgetary mechanism as the main lever for socio-economic development of territories are proposed and substantiated.

Key words: budgetary mechanism, fiscal policy, intergovernmental transfers, medium-term planning, management by objectives.